

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

Психологія праці та її безпека

Шифр та назва спеціальності

263 – Цивільна безпека

Інститут

Навчально-науковий інститут механічної інженерії і транспорту

Освітня програма

Охорона праці

Кафедра

Безпеки праці та навколишнього середовища (144)

Рівень освіти

Бакалавр

Тип дисципліни

Вибіркова

Семестр

8

Мова викладання

Українська, англійська

Викладачі, розробники

Мовмига Наталія Євгенівна

Nataliia.Movmyga@khpri.edu.ua

Кандидат психологічних наук, доцент. Доцент кафедри безпеки праці та навколишнього середовища (НТУ «ХПІ»)

Авторка понад 120 наукових і навчально-методичних публікацій. Провідна лекторка з курсів: «Психологія праці та її безпека», «Основи професійної безпеки та здоров'я людини», «безпека життєдіяльності та охорона праці», «Безпека праці в професійній діяльності», «Культура безпеки професійної діяльності», «Психологія екстремальних ситуацій», «Соціально-психологічні аспекти управління безпекою праці».

[Детальніше про викладача на сайті кафедри](#)

Загальна інформація

Анотація

Курс дозволяє сформувати у студентів сучасну систему спеціальних знань щодо основних закономірностей та механізмів функціонування психіки людини в процесі професійної діяльності, та впровадження цих знань в систему безпечної виробничої діяльності.

Мета та цілі дисципліни

Метою вивчення даної навчальної дисципліни є оволодіння студентами системою знань про особливості застосування психології в професійній діяльності. Навчальна дисципліна «Психологія праці та її безпека» дозволяє сформувати у студентів сучасну систему спеціальних знань щодо основних закономірностей та механізмів функціонування психіки людини у процесі професійної діяльності, що є необхідним для роботи із людьми на виробництві, систему знань про особливості професійної та соціально-психологічної адаптації молодого фахівця, специфіки організаторської діяльності керівника.

Формат занять

Лекції, практичні роботи, самостійна робота, консультації. Підсумковий контроль – іспит.

Компетентності

Спеціальні (фахові) компетентності спеціальності (визначені стандартом вищої освіти спеціальності)

СК-2.Здатність оперувати термінами та визначеннями понять у сфері цивільного захисту, охорони праці; основними положеннями, вимог та правил стосовно проведення моніторингу, організування та впровадження заходів щодо запобігання, ліквідування надзвичайних ситуацій.

СК-10.Здатність обґрунтовувати та розробляти заходи, спрямовані на запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, захист населення і територій від надзвичайних ситуацій, забезпечення безпечної праці та запобігання виникненню нещасних випадків і професійних захворювань.

СК-15.Здатність до організації безпечної експлуатації техніки, устаткування, спорядження у сфері професійної діяльності, створення безпечних і здорових умов праці.

Результати навчання

Результати навчання за спеціальністю (визначені стандартом вищої освіти спеціальності)

РН-2. Володіти культурою мислення, технологією освоєння соціального досвіду на рівні, необхідному для професійної діяльності.

РН-6.Пояснювати процеси впливу шкідливих і небезпечних чинників, що виникають у разі небезпечної події; застосовувати теорії захисту населення, території та навколишнього природного середовища від вражаючих чинників джерел надзвичайних ситуацій, необхідні для здійснення професійної діяльності знання математичних та природничих наук.

РН-7.Обирати оптимальні заходи і засоби, спрямовані на зменшення професійного ризику, захист населення, запобігання надзвичайним ситуаціям.

РН-8.Передбачати екологічно-збалансовану діяльність, необхідний рівень індивідуальної безпеки та психічного здоров'я у разі виникнення типових небезпечних подій.

РН-11. Визначати фізичні, хімічні, біологічні та психофізіологічні шкідливі виробничі чинники та аналізувати безпечність виробничого устаткування.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 120 год. (4 кредити ECTS): лекції – 40 год., практичні роботи – 20 год., самостійна робота – 60 год.

Передумови вивчення дисципліни (переквізити)

Для успішного проходження курсу необхідно мати знання та практичні навички з наступних дисциплін: «Основи професійної безпеки та здоров'я людини», «Гігієна праці», «Розслідування, облік та аналіз нещасних випадків, професійних захворювань та аварій», «Теорія ризиків», «Запобігання аваріям на виробництві».

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Лекції проводяться інтерактивно з використанням мультимедійних технологій. На практичних заняттях використовується проєктний підхід до навчання, тестові методи, ігрові методи (імітаційно-модулюючі, організаційно-діяльнісні та ділові ігри), використання кейс-технології, акцентується увага на застосуванні інформаційних та проєктних технологій.

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Тема 1. «Психологія праці та безпеки».

Безпека. Психологія безпеки. Психологія праці. Основні психологічні стани людини - безпека та небезпека. Групи психічних регуляторів праці. Управлінська дія психологічної науки. Вплив психології праці на виробництво.

Тема 2. «Історія виникнення та розвитку психології праці, як самостійної науки».

Науки, на основі яких формувалася «Психології праці». Час формування та становлення «Психології праці». Початкові інтереси «Психології праці». Сумісні інтереси з іншими науками. Розвиток «Психології праці» як науки. Галузі психології, що примикають к «Психології праці». Методи Психології праці.

Тема 3. «Поняття професійної діяльності і її психологічна структура».

Поняття професійної діяльності. Специфічні ознаки діяльності: продуктивність (результативність), усвідомлюваність. Загально-психологічні властивості діяльності. Психологічна структура професійної діяльності. Парадигми психологічного аналізу діяльності.

Тема 4. Основні типи і види професійної діяльності».

Поняття виду і типу професійної діяльності. Основні типи і види професійної діяльності. Психологічна специфіка операторської діяльності. Психологічна специфіка управлінської діяльності. Психологічна структура спільної діяльності.

Тема 5. «Психологічні механізми формування діяльності».

Психологічні механізми формування діяльності. Поняття дії. Загальні ознаки дії. Класифікація дій. Класифікація дій трудової діяльності відповідно до цілей. Дія. Операція. Рух. Формування професійних умінь і навичок.

Тема 6. «Основні психофізіологічні характеристики трудової діяльності».

Основні психофізіологічні характеристики трудової діяльності. Фізична і розумова праця. Напруженість і тяжкість праці. Форми трудової діяльності. Методи оцінки.

Тема 7. «Когнітивні процеси в професійній діяльності».

Сенсорно-перцептивна сфера. Сприйняття, його роль і особливості в різних видах професійної діяльності. Загальна характеристика уваги і його значення в професійній діяльності. Загальна характеристика пам'яті, уваги, їх значення в професійній діяльності. Мислення як центральний пізнавальний процес в трудовій діяльності. Взаємозв'язок і єдність різних видів мислення в професійній діяльності.

Тема 8. «Регулятивні та комунікативні процеси в професійній діяльності».

Загальні психологічні характеристики і особливості регулятивних процесів. Процес ухвалення рішення. Етапи ухвалення рішення. Кільце рішення. Результативна сторона процесів ухвалення рішення. Комунікація. Комунікативний процес та його складові. Модель діалогу. Причини поганої комунікації. зворотній зв'язок. Невербальна комунікація.

Тема 9. «Емоційно-вольові та мотиваційні процеси в трудовій діяльності».

Емоції та воля, їх значення і місце в трудовій діяльності. Мотиви трудової діяльності. Змістовні і процесуальні теорії мотивації. Полімотивованість трудової діяльності. Оптимізація мотиваційного потенціалу професійної діяльності. Методи дослідження мотивів професійної діяльності.

Тема 10. «Професійно важливі якості діяльності».

Поняття професійно важливих якостей (ПВЯ). Структура професійної придатності. Формування системи професійно важливих якостей. Індекси вивчення системи професійно важливих якостей. Професійно важливі якості продуктивності. Професійно важливі якості освоєння та виконання діяльності.

Тема 11. «Індивідуальний стиль діяльності».

Поняття стилю діяльності. Співвідношення стилю діяльності і здібностей. Види стилів діяльності. Структура стилю діяльності. Шляхи і механізми формування стилю діяльності. Стиль діяльності і її ефективність.

Тема 12. «Психо-фізіологічні основи безпеки праці».

Фізіологічні та психологічні закономірності здійснення персоналом професійної діяльності. Працездатність та функціональні стани працівника. Негативні фізіологічні та психічні стани. Класифікація. Характеристика.

Тема 13. «Соціально-психологічні стосунки у трудовому колективі».

Соціальні потреби. Основні функції соціальних потреб. Колективний суб'єкт трудової діяльності. Професійні конфлікти. Шляхи вирішення професійних конфліктів.

Тема 14. «Розвиток особистості професіонала».

Професіоналізація суб'єкта праці. Основні стадії професіоналізації. Формування мотивів професійної діяльності. Формування професійних знань і представлень. Формування професійно важливих якостей особи. Стадії розвитку людини як суб'єкта праці. Професійна деформація особи. Прояви професійної деформації. Синдром емоційного вигорання. Вікові і біографічні кризи.

Тема 15. «Психологічний аналіз професії».

Цілі і завдання психологічного аналізу професії. Професіографія. Професіограма. Трудограма. Психограма. Основи психологічного опису професії. Методи психологічного аналізу професії.

Тема 16. «Професійна орієнтація, професійне навчання і професійний відбір».

Цілі і завдання професійної орієнтації. Форми професійної орієнтації. Актуальність та проблеми професійного навчання. Чинники, що впливають на професійну підготовку. Методи навчання. Професійний відбір. Професійна придатність. Методи діагностики професійних здібностей і інших професійно значимих якостей особи.

Теми практичних занять

Тема 1. Вивчення змістовних характеристик ідентичності особистості.

Визначення схильності до ризику, мотивації до успіху та самозахисту.

Тема 2. Дослідження професійної готовності (ДПГ).

Психологічний аналіз професій.

Тема 3. Дослідження когнітивних процесів формування діяльності.

Мислення, увага, когнітивний стиль діяльності.

Тема 4. Дослідження психологічних механізмів формування діяльності.

Адаптивність, відповідальність, локус-контроль.

Тема 5. Дослідження емоційно-вольових процесів в трудовій діяльності.

Вольові якості особистості, емоційна стійкість, впевненість у собі.

Тема 6. Дослідження мотиваційних процесів в трудовій діяльності.

Мотиваційна структура особистості, мотивація досягнень, мотивація професійної діяльності.

Тема 7. Вивчення індивідуального стилю діяльності.

Копінг стратегії та копінг механізми. Комуникативні здібності.

Тема 8. Дослідження фізіологічних та психологічних станів суб'єкта праці.

Диференційована оцінка працездатності, гостре розумове стомлення, гостре фізичне стомлення, САН, професійний стрес, психічне пересичення (психологічне насичення), нервово-психічна напруга (НПН).

Тема 9. Дослідження стратегій вирішення конфліктів.

Конфліктність та методи вирішення конфліктних ситуацій.

Тема 10. Дослідження особистості професіонала.

Методика вивчення чинників привабливості професії. Визначення професійного напрямку особистості. Якір кар'єри. Визначення ПВЯ.

Теми лабораторних робіт

Лабораторні роботи в рамках дисципліни не передбачені.

Самостійна робота

Підготовка матеріалів і виконання контрольного завдання - Професіографічний аналіз професійної діяльності фахівця з охорони праці.

Література та навчальні матеріали

Основна література.

1. Скворчевська Є. Л. Психологія праці: навч. посібник [Текст]: для здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня зі спеціальності 015 - Професійна освіта; за ред. Є. Л. Скворчевської; Держ. біотехнол. ун-т – Харків, 2022. – 160 с.

https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/2035/1/Psychology%20of%20labor_22.pdf

2. Кириченко В.В. Психологія праці та інженерна психологія: навчальний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 240 с.

<http://eprints.zu.edu.ua/34809/1/%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%92.%D0%92.%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%20%D1%82%D0%B0%20%D1%96%D0%BD%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%282022%29.pdf>

3. Психофізіологія: конспект лекцій / укл.: Н. В. Коляда. – Суми: Сумський державний університет, 2022. – 264 с.

https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/89285/1/Koliada_2022.pdf

4. Психофізіологічні основи безпеки праці. Методичні вказівки до виконання практичних робіт з курсу "Психологія праці та безпеки" / Мовмига Н.Є. / за ред. Райко В.Ф. / НТУ "ХПІ". – Харків., 2022. – 20 с. <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/1afca1f8-d26e-4b2e-8bbf-2b01ee2433b8/content>

Додаткова література.

5. Конспект лекцій з курсу «Психофізіологія»: для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» зі спеціальності 053 «Психологія» денної та заочної форм навчання / уклад. І.В. Хавіна, Ю.Г. Чебакова. – Харків: НТУ «ХПІ», 2020. – 62 с.

<https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/f50b474a-5952-4188-b054-882f69687039/content>

6. Психодіагностика: курс лекцій з дисципліни для студентів заочної форми навчання спеціальності 053 Психологія / укладачі І.О. Корнієнко, О.Ю. Воронова – Мукачево: МДУ, 2019. – 41 с.

http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/3433/1/Kornienko_%20Psychodiagnostics_%20course_%20of_%20lectures.pdf

7. Психологія праці [Електронний ресурс]: електрон. метод. рекомендації до самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 «Психологія» / уклад. А.Х. Гудімова. — Одеса: Одес. нац. Ун-т. ім. І.І. Мечникова, 2023. – 25 с. https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/fpsr/navchalni_materialy/metodychne_zabezpechenya/053_bakalavr/mr_psykhologiya_pratsi.pdf

8. Кихтюк О. В. Лабораторний практикум: Загальна психологія. Мотивація та емоції : методичні рекомендації / Волинський національний університет імені Лесі Українки, факультет психології та соціології, кафедра загальної і соціальної психології та соціології. Луцьк, 2021. 25 с. <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/18795>

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

100% підсумкової оцінки складаються з результатів оцінювання у вигляді екзамену (40 %) та поточного оцінювання (60 %). Екзамен: письмове завдання (2 запитання з теорії по модулям + розв'язання практичного завдання) та усна доповідь. Поточне оцінювання: 2 онлайн тести та індивідуальне контрольне завдання (по 20%).

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Студент повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХП»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХП» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

Дата погодження, підпис

Завідувач кафедри
Вячеслав БЕРЕЗУЦЬКИЙ

Дата погодження, підпис

Гарант ОП
Людмила ВАСЬКОВЕЦЬ